

Mannen en vrouwen in Nederland

Elma Wobma ¹⁾

Ondanks de voortdurend veranderende samenstelling van de Nederlandse bevolking en huishoudens zijn vrouwen in de hoogste leeftijdsgroepen nog steeds fors oververtegenwoordigd. Voorts maken vrouwen vaker dan mannen deel uit van een eenoudergezin en wonen ze op hogere leeftijden vaker alleen. Dit artikel geeft een overzicht van de belangrijkste demografische ontwikkelingen in de afgelopen jaren, waarbij de nadruk ligt op de verschillen tussen mannen en vrouwen.

1. Bevolkingssamenstelling

Op 1 januari 2010 woonden er in ons land 16,6 miljoen mensen, 0,7 miljoen meer dan een decennium eerder (staat 1). Deze bevolkingsgroei was de afgelopen twee jaar sterker dan in de voorgaande jaren. Daarbij speelden zowel migratie als natuurlijke aanwas een rol. Na een bevolkingsgroei van ruim 81 duizend in 2008 kreeg Nederland er een jaar later per saldo 92 duizend inwoners bij. Sinds 2002 is de bevolkingsgroei niet meer zo sterk geweest. Dit komt voor een groot deel door de omslag, in 2008, van een negatief naar een positief migratiesaldo: sinds dat jaar komen er meer mensen naar Nederland dan er vertrekken. In 2009 was het migratiesaldo opgelopen tot 36,5 duizend. Naast het positieve saldo van vestiging en vertrek heeft ook het saldo van geboorte en sterfte bijgedragen aan de bevol-

kingsgroei. In 2009 werden 185 duizend kinderen geboren en zijn 134 duizend mensen overleden. Ondanks de daling van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd is het aantal geboorten de afgelopen twee jaar toegenomen. Sinds het begin van deze eeuw is het jaarlijks aantal sterfgevallen ongeveer gelijk gebleven, terwijl het aantal ouderen in de bevolking beduidend steeg. Een snelle daling van de sterfterisico's speelde hierbij een belangrijke rol (Van Duin en Garssen, 2011).

De samenstelling van de bevolking naar leeftijd en geslacht is de afgelopen jaren veranderd, en deze verandering zal zich de komende decennia nog versterkt doorzetten. De belangrijkste ontwikkeling is de toename van het aantal ouderen in Nederland. Tussen 2000 en 2010 is het aantal mensen van 65 jaar of ouder aanzienlijk gestegen. Dit geldt vooral voor de mannen: ten opzichte van tien jaar geleden zijn er nu 22 procent meer mannen in de leeftijdsgroep 65–79 jaar en 44 procent meer mannelijke 80-plussers. Bij de vrouwen was de groei minder spectaculair: het aantal 65–79-jarige vrouwen nam met 8 procent toe en het aantal vrouwelijke 80-plussers met 23 procent. Dat het aantal oudere mannen relatief sterker is gegroeid, komt doordat de levensverwachting van mannen de afgelopen jaren meer is toegenomen dan die van vrouwen (Garssen en Van der Togt, 2008). Vrouwen worden echter nog steeds ouder dan mannen: momenteel is twee derde van alle 80-plussers vrouw. In de groep 65–79-jarigen zijn vrouwen met 53 procent echter nog maar in geringe mate oververtegenwoordigd.

Ook de potentiële beroepsbevolking (15–64-jarigen) is verouderd. In 2000 werd 47 procent van deze groep gevormd door 25–44-jarigen, en 36 procent door 45–64-jarigen. Begin 2010 was het aandeel 25–44-jarigen gedaald tot 40 procent en dat van de 45–64-jarigen gestegen tot 42 procent.

¹⁾ Dit artikel is een bewerking van Wobma, E. en W. Portegijs, 2011, Bevolking. In: [Merens, A., M. van den Brakel, M. Hartgers, B. Hermans (red.)] Emancipatiemonitor 2010 SCP/CBS Den Haag.

Staat 1
Bevolking naar geslacht en leeftijd op 1 januari

	1990	1995	2000	2008	2009	2010	2015 ¹⁾	2025 ¹⁾
	<i>x 1 000</i>							
Mannen								
0–14 jaar	1 387	1 451	1 506	1 502	1 496	1 490	1 456	1 425
15–24 jaar	1 210	1 052	958	1 008	1 021	1 031	1 054	1 028
25–44 jaar	2 465	2 543	2 550	2 310	2 279	2 251	2 140	2 155
45–64 jaar	1 536	1 766	1 952	2 254	2 289	2 322	2 383	2 284
65–79 jaar	628	671	728	837	862	890	1 093	1 368
80 jaar of ouder	132	144	151	202	210	218	266	396
Totaal	7 358	7 627	7 846	8 112	8 156	8 203	8 392	8 656
Vrouwen								
0–14 jaar	1 327	1 387	1 439	1 434	1 427	1 423	1 390	1 359
15–24 jaar	1 161	1 015	925	974	987	997	1 017	995
25–44 jaar	2 359	2 439	2 470	2 283	2 253	2 226	2 127	2 140
45–64 jaar	1 541	1 737	1 911	2 226	2 262	2 296	2 368	2 303
65–79 jaar	850	886	924	962	978	1 000	1 177	1 455
80 jaar of ouder	296	332	349	414	421	430	470	579
Totaal	7 534	7 797	8 018	8 293	8 329	8 372	8 549	8 832

¹⁾ CBS Bevolkingsprognose 2010–2060.

Staat 2
Bevolking naar geslacht, herkomst en generatie, 1 januari 2010

Herkomstgroep	Eerste generatie	Tweede generatie	Totaal
x 1 000			
Mannen			
Autochtoon			6 547
Westers	290	429	718
Niet-westers waarvan	528	410	938
Marokko	88	92	180
Turkije	101	97	198
Suriname	83	80	163
Antillen/Aruba	40	29	69
Overig niet-westers	216	112	328
Totaal	818	838	8 203
Vrouwen			
Autochtoon			6 668
Westers	355	428	783
Niet-westers waarvan	527	393	920
Marokko	79	90	169
Turkije	95	91	186
Suriname	102	78	179
Antillen/Aruba	41	28	70
Overig niet-westers	210	107	317
Totaal	881	822	8 372

In 2011 bereikt de eerste lichte babyboomers uit 1946 de pensioengerechtigde leeftijd. Vanaf dat jaar gaat het aantal ouderen nog sterker toenemen dan het de laatste jaren al deed. Ook nemen de sterfterisico's op hogere leeftijden naar verwachting verder af. Het aantal oudere mannen stijgt nog sterker dan het aantal oudere vrouwen. Wederom spelen de ontwikkelingen in de levensverwachting hierbij een rol: het verschil tussen mannen en vrouwen zal nog verder afnemen (Van der Meulen et al., 2009). In 2025 zullen er naar verwachting 396 duizend mannen van 80 jaar of ouder zijn, ruim driekwart meer dan nu. Het aantal vrouwen in die leeftijdsgroep zal dan met 579 duizend ruim 30 procent hoger zijn dan in 2010. De oververtegenwoordiging van vrouwen ten opzichte van mannen onder de 80-plussers zal dan zijn gedaald naar 59 procent.

In 2009 was de levensverwachting van pasgeboren meisjes 82,7 jaar, 4,2 jaar hoger dan die van jongens. Sinds 1980 is het verschil in levensverwachting tussen de seksen kleiner geworden. Mannen boekten vanaf 1980 een winst van 6,1 jaar, vrouwen werden gemiddeld 3,5 jaar ouder. Vooral sinds 2002 is bij mannen sprake van een gunstige ontwikkeling (Garssen en Van der Togt 2008). Een belangrijke verklaring voor het afgenomen verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen ligt in het rookgedrag en de daaraan gerelateerde sterfte: in de afgelopen decennia zijn mannen minder en vrouwen meer gaan roken. Het aandeel rokende mannen daalde van 90 procent in de jaren vijftig naar 31 procent in 2007. Het aandeel rokende vrouwen steeg van 29 naar 40 procent tussen 1958 en 1970, en daalde daarna weer naar 25 procent in 2007.

Hoewel vrouwen meer levensjaren mogen verwachten dan mannen, brengen ze relatief meer jaren door in minder goede gezondheid. De levensverwachting in als goed ervaren gezondheid stagneert bij vrouwen sinds de jaren tachtig,

terwijl deze bij mannen even sterk is toegenomen als de totale levensverwachting (Bruggink et al., 2009).

2. Herkomstgroepen

Niet-westerse vrouwen vormen een belangrijke doelgroep voor beleid. Momenteel behoort één op de vijf inwoners van Nederland tot de allochtone bevolking: ten minste één van hun ouders is in het buitenland geboren (*staat 2*). De helft van hen is in Nederland geboren en wordt daarmee tot de tweede generatie gerekend. Het aantal personen van niet-westerse herkomst is de afgelopen tien jaar sterker toegenomen dan het aantal autochtonen of westerse allochtonen. Het aandeel niet-westerse allochtonen in de totale bevolking is de afgelopen tien jaar dan ook gestegen, van 9 naar 11 procent. Het aandeel westerse allochtonen bleef met circa 9 procent vrijwel gelijk.

Van de 1,9 miljoen niet-westerse allochtonen behoort twee derde tot een van de vier 'klassieke' herkomstgroepen. De grootste groep is van Turkse herkomst, met 384 duizend personen. Daarna volgen Marokko met 349 duizend en Suriname met 342 duizend personen. Een kleiner aantal van 138 duizend is afkomstig van de Nederlandse Antillen of Aruba.

Bijna de helft van de Turkse en iets meer dan de helft van de Marokkaanse herkomstgroep is inmiddels van de tweede generatie. Mede hierdoor zijn deze herkomstgroepen relatief jong. De gemiddelde leeftijd van de groep van Marokkaanse herkomst is 27,1 jaar, die van de Turkse herkomstgroep 29,1 jaar. Dit is aanzienlijk jonger dan het gemiddelde van 40,9 jaar bij autochtonen. Ook de Antilliaanse herkomstgroep is met 29,4 jaar jong. De Surinaamse herkomstgroep is met 33,7 jaar de oudste van de vier klassieke herkomstgroepen. Onder de 65-plussers bevinden zich nog relatief weinig niet-westerse allochtonen: momenteel is dat nog geen 3 procent. Over tien jaar zal dit aandeel zijn verdubbeld, en ook in de decennia daarna zal de niet-westerse bevolking verder vergrijzen. In 2050 zal 17,5 procent van hen 65 jaar of ouder zijn, waarmee de vergrijzing dan vergelijkbaar is met die van de huidige autochtone bevolking (Garssen en Van Duin, 2009).

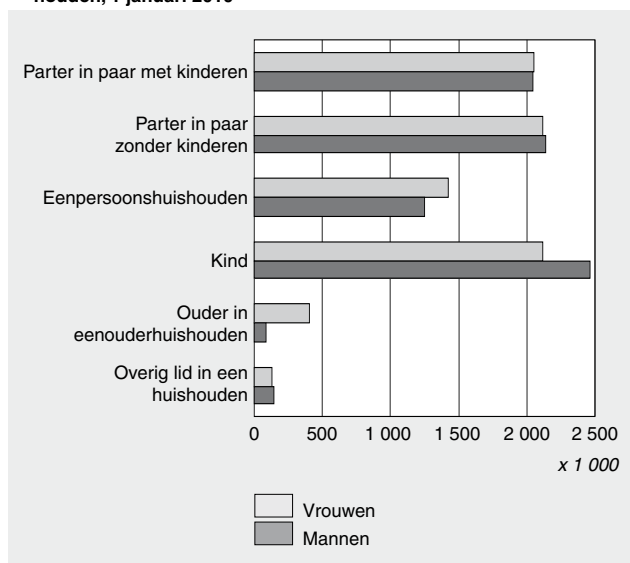
Allochtonen zijn jonger dan autochtonen en zullen dus in de toekomst een steeds groter deel van de potentiële beroepsbevolking uitmaken. In 2050 zal volgens de CBS-bevolkingsprognose 21 procent van de 15-64-jarigen van niet-westerse en 13 procent van westerse herkomst zijn. Nu zijn deze aandelen nog respectievelijk 12 en 10 procent.

3. Huishoudens en relaties

Ondanks de groei van het aantal alleenstaanden maken de meeste mensen nog steeds deel uit van een gezin. Iets meer dan de helft van de bevolking behoort tot een gezin met kinderen, als ouder of als kind. Een kwart van de mensen vormt een huishouden dat bestaat uit een paar zonder kinderen. Op 1 januari 2010 woonde een op de vijf twintig-plussers alleen.

In de verdeling van de bevolking over de verschillende huishoudentypen (*grafiek 1*) vallen enkele verschillen tussen mannen en vrouwen op: het meest in het oog springt het feit dat meer mannen dan vrouwen 'thuiswonend kind' zijn. Dit komt doordat meisjes gemiddeld jonger zijn als ze uit huis gaan dan jongens. Verder valt op dat meer vrouwen dan mannen deel uitmaken van een eenoudergezin. Dit komt voor een deel doordat kinderen na een echtscheiding veel vaker bij de moeder dan bij de vader blijven wonen. Ten slotte zijn er meer alleenwonende vrouwen dan mannen. Dit komt vooral doordat meer vrouwen dan mannen alleen blijven na het overlijden van hun partner. Vrouwen hebben immers een hogere levensverwachting.

1. Personen in particuliere huishoudens naar positie in het huishouden, 1 januari 2010

Op 1 januari 2010 telde Nederland 7,4 miljoen particuliere huishoudens, 585 duizend meer dan in 2000. Het aantal huishoudens is de afgelopen jaren relatief veel sterker toegenomen dan het aantal personen. Dit komt vooral doordat er steeds meer eenpersoonshuishoudens zijn bijgekomen. Een gemiddeld huishouden in Nederland telt nu 2,24 personen; in 2000 waren het er nog 2,33. Deze ontwikkeling zal de komende decennia nog doorzetten. In 2050 zijn er naar verwachting 8,2 miljoen huishoudens in Nederland, waarvan 44 procent uit één persoon bestaat. Nu is dit aandeel nog 36 procent. De gemiddelde huishoudensgrootte is dan naar verwachting 2,06 personen.

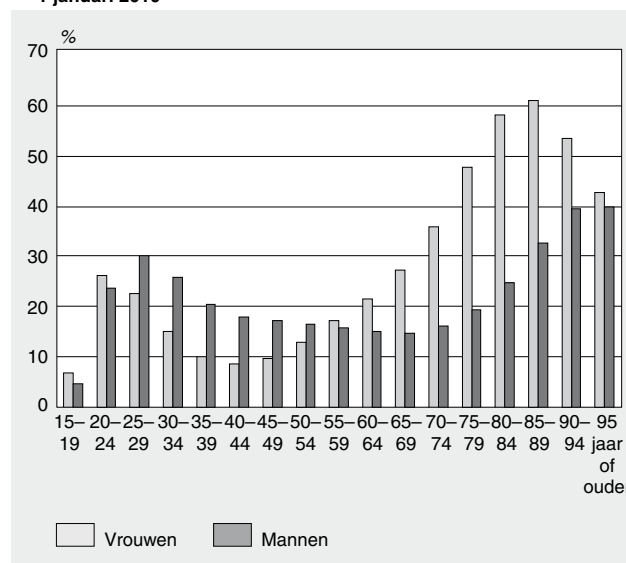
Een belangrijke verklaring voor de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens is de veranderende leeftijdsamenstelling van de bevolking: er komen meer 65-plussers die relatief vaak alleenwonen, bijvoorbeeld na het overlijden van hun partner. Daarnaast is er ook bij de jongere leeftijdsgroepen een verdere toename van het aantal eenpersoonshuishoudens te verwachten. Mensen wonen vaker een tijdje alleen, onder meer na verbreking van een samenwoonrelatie of huwelijk (Van Duin en Loozen, 2009).

Het aantal alleenstaanden ouder dan 40 jaar is het afgelopen decennium fors toegenomen, vooral bij mannen. Voor een groot deel komt dit door de groei van de bevolking in deze leeftijdsgroep. Bij vrouwen is het aandeel alleenstaanden

van 40 jaar of ouder tussen 2000 en 2010 gelijk gebleven (23 procent). Bij mannen is het aandeel alleenstaanden in deze periode toegenomen: van 14 naar 17 procent, vooral door de toegenomen levensverwachting.

Per leeftijdsgroep lopen de aandelen alleenstaanden sterk uiteen en zijn er grote verschillen tussen de seksen te zien (*grafiek 2*). Tussen de 30 en 50 jaar is het aandeel alleenwonende mannen veel hoger dan dat van vrouwen; boven de 60 is dit andersom en is het aandeel alleenwonende vrouwen juist hoog. Zo is momenteel in de leeftijdsklasse van 35–39 jaar een op de tien vrouwen en twee op de tien mannen alleenstaand. Van de 75–89-jarigen wonen bijna zes op de tien vrouwen en twee op de tien mannen alleen.

2. Aandeel vrouwen en mannen dat alleen woont per leeftijdsgroep, 1 januari 2010

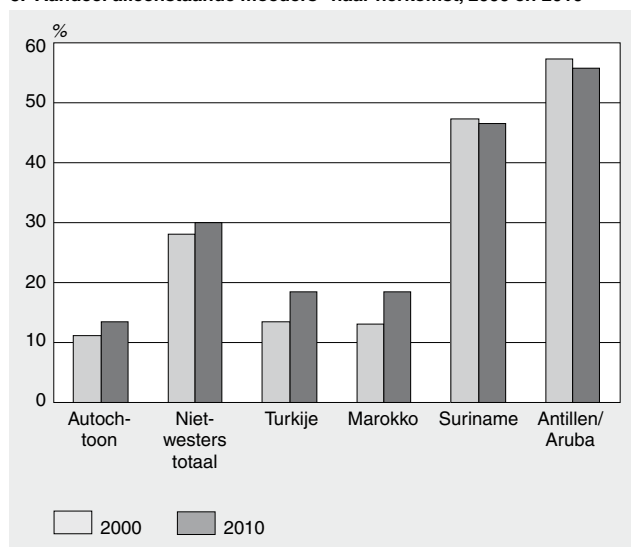
Begin 2010 waren er 486 duizend eenoudergezinnen in Nederland, een kwart meer dan tien jaar eerder. Het aandeel eenoudergezinnen in het (toegenomen) totaal aantal huishoudens is met 6 procent gelijk gebleven. Van de huishoudens met thuiswonende kinderen – ongeacht de leeftijd van de kinderen – is bijna een op de vijf een eenoudergezin; tien jaar geleden was dat nog een op de zeven. De meeste alleenstaande ouders zijn vrouwen, die na een scheiding veelal de kinderen toegewezen krijgen. Wel is het aandeel eenoudergezinnen waar een man aan het hoofd staat enigszins toegenomen, van 15 procent van het totaal aantal eenouderhuishoudens in 2000 tot 17 procent in 2010. In de meeste gevallen woont een alleenstaande moeder of vader samen met één kind: dat is het geval in zes op de tien eenoudergezinnen. In één op de tien gezinnen wonen drie of meer kinderen met één ouder.

Het jaarlijks aantal echtscheidingen in Nederland is sinds 2003 vrij stabiel. Wel zijn er bij steeds meer echtscheidingen kinderen betrokken, waardoor de kans op het ontstaan van een eenoudergezin is toegenomen (Van Agtmaal-Wobma en De Graaf, 2009).

Van alle autochtone moeders met thuiswonende kinderen is 14 procent alleenstaand (*grafiek 3*). Onder vrouwen van niet-westerse herkomst ligt dit aandeel met 30 procent aanzienlijk hoger. Wel zijn er verschillen tussen de herkomstgroepen. Zo is ruim de helft van de Antilliaanse en bijna de

helft van de Surinaamse moeders alleenstaand. In deze aandelen is de afgelopen jaren weinig verandering gekomen. Daarentegen is het percentage alleenstaande moeders in de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen toegenomen. Tien jaar geleden was dit percentage nog vergelijkbaar met dat voor autochtone vrouwen, begin 2010 was het met 19 procent duidelijk hoger. Dit komt voor een deel doordat er nu meer moeders van de tweede generatie zijn, waarbij het aandeel alleenstaande ouders hoger is dan bij de eerste generatie. In de eerste generatie zijn er nu meer oudere vrouwen met een thuiswonend kind.

3. Aandeel alleenstaande moeders¹⁾ naar herkomst, 2000 en 2010

¹⁾ Als percentage van alle moeders met thuiswonende kinderen.

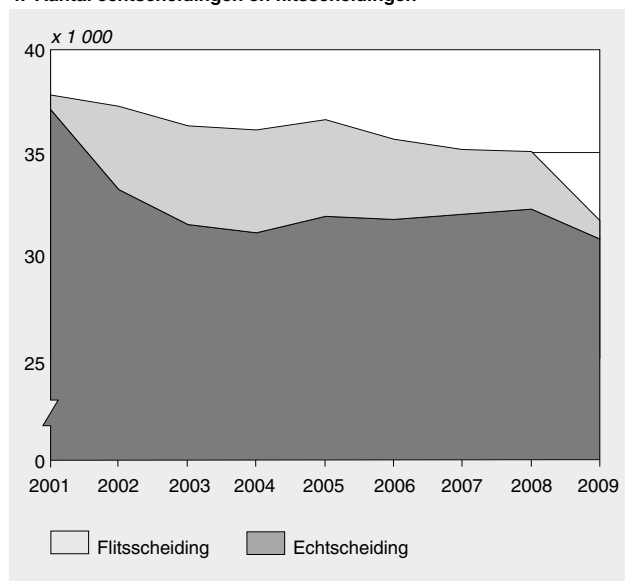
Van alle samenwonende paren zonder thuiswonende kinderen was op 1 januari 2010 de helft niet gehuwd. Bij paren met thuiswonende kinderen lag dit aandeel met 15 procent veel lager, omdat de komst van een kind vaak aanleiding vormt om te trouwen. Deze stap wordt echter steeds minder vanzelfsprekend: tien jaar geleden was nog maar 9 procent van de paren met kinderen niet gehuwd. Sinds 2008 wordt meer dan de helft van de eerste kinderen bij ongehuwde ouders geboren, in 2000 was dat nog een derde. Daarnaast is ook het aandeel volgende kinderen dat bij niet-gehuwden wordt geboren sterk toegenomen.

Buiten het huwelijk geboren kinderen komen het vaakst voor bij jonge moeders. In 2009 waren negen op de tien moeders die voor hun 20e hun eerste kind kregen, niet gehuwd. Begin jaren negentig waren dat er vier op de tien. Bij vrouwen die pas na hun 35e voor het eerst moeder worden, is ruim de helft niet gehuwd (De Graaf, 2008). Ongehuwd samenwonenden zien steeds vaker geen reden om te trouwen. In 2008 gaven zes op de zeven samenwonenden ouder dan 35 jaar aan dat ze niet van plan waren om te gaan trouwen. Ongeacht hun leeftijd vindt twee derde van de mannen dat een huwelijk niets aan de relatie toevoegt. Vrouwen tot 35 jaar geven dit vaker dan 35-plussers als reden om niet te trouwen. Jongere vrouwen noemen verder als belangrijke reden dat hun partner niets in een huwelijk ziet (Loozen en Nicolaas 2009).

De laatste jaren schommelt het aantal huwelijksluitingen rond de 72 duizend per jaar. Na een kleine opleving in het aantal huwelijksluitingen tot ruim 75 duizend in 2008 is in 2009 het aantal op ruim 73 duizend blijven steken. Hoewel het huwelijk daarmee nog niet uit de gratie is, daalt het aantal vrouwen dat gehuwd is (geweest) met de generaties. Van de vrouwen die eind jaren veertig zijn geboren is bijna 95 procent (ooit) getrouwd, van de mannen uit dit geboortecohort een iets lager aandeel. In de latere generaties is dit aandeel aanzienlijk lager. Zo is van de vrouwen geboren in de jaren zestig iets minder dan driekwart (ooit) getrouwd. Onder jongeren is het huwelijk niettemin nog steeds in trek: hoewel er nog maar weinigen getrouwd zijn, denkt bijna 80 procent van de vrouwen en 70 procent van de mannen uiteindelijk te zullen trouwen (Loozen en Nicolaas, 2009).

Jaarlijks gaat ongeveer één procent van de circa 3,5 miljoen echtparen in Nederland uit elkaar. In 2009 eindigden bijna 31 duizend huwelijken in een echtscheiding, ongeveer duizend minder dan in de jaren ervoor. Vooral in het begin van deze eeuw is het aantal echtscheidingen snel afgenomen. Deze daling werd vrijwel volledig gecompenseerd door de flitsscheidingen die tussen april 2001 en maart 2009 een belangrijk alternatief voor echtscheiding werden (*grafiek 4*). In deze periode bood de wet aan gehuwde paren de mogelijkheid om hun huwelijk om te zetten in een geregistreerd partnerschap, dat vervolgens zonder tussenkomst van de rechter kon worden beëindigd. Van deze mogelijkheid hebben tussen 2001 en 2009 in totaal ruim 30 duizend echtparen gebruik gemaakt.

4. Aantal echtscheidingen en flitsscheidingen

Op 1 maart 2009 is de mogelijkheid om een huwelijk om te zetten in een partnerschap weer afgeschaft met de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Huwelijken zonder minderjarige kinderen die vóór die datum zijn omgezet, kunnen nog wel zonder rechter worden beëindigd.

Bij flitsscheidingen waren relatief minder kinderen in het spel dan bij echtscheidingen. Zo had ruim de helft van de

vrouwen die in 2008 hun relatie met een flitsscheiding beëindigden, een of meer thuiswonende kinderen. Van de vrouwen die dat door middel van een echtscheiding deden, had 70 procent kinderen. In 2008 maakten ruim 2,5 duizend thuiswonende kinderen een flitsscheiding mee, en 42 duizend een echtscheiding (Van Huis en Loozen, 2009).

Voor het totale beeld van relatieontbindingen worden naast echt- en flitsscheidingen ook de verbreking van ongehuwde samenwoningrelaties steeds belangrijker. Niet alleen is het aantal ongehuwd samenwonenden toegenomen, ook is de kans dat een dergelijke relatie strandt groter dan de kans op echtscheiding. Zo is 3 procent van het aantal huwelijken dat in de eerste helft van de jaren negentig werd gesloten binnen vier jaar gestrand. Bij de samenwoningrelaties uit die periode was dat 20 procent (Wobma en De Graaf, 2009).

Vier jaar na een echtscheiding woont de helft van de gescheiden mannen opnieuw samen. Vrouwen zijn dan nog beduidend vaker alleenstaand. Van de vrouwen die tussen 2000 en 2004 zijn gescheiden, woonde een derde binnen vier jaar opnieuw samen. Ook de animo om in de toekomst weer te gaan samenwonen is onder vrouwen kleiner dan onder mannen (Wobma en De Graaf, 2009). Vier op de tien vrouwen verwachten alleen te blijven wonen. Vrouwen willen vaker een latrelatie of geven er de voorkeur aan voorlopig geen relatie aan te gaan. Daarentegen wensen vrijwel alle mannen een nieuwe samenwoningrelatie, al dan niet gehuwd. Deze verschillen hangen deels samen met het eerder genoemde feit dat kinderen na een echtscheiding vaak bij de moeder blijven wonen. Dat verkleint de kans op het vinden van een nieuwe partner. Bovendien stellen vrouwen het samenwonen vaak uit tot de kinderen uit huis zijn. Bij het verbreken van een ongehuwde samenwoningrelatie is er geen verschil zichtbaar tussen mannen en vrouwen in de kans om opnieuw met een partner te gaan samenwonen. Dit komt doordat er minder vaak kinderen bij een dergelijke relatieontbinding betrokken zijn en ongehuwd samenwonende personen gemiddeld jonger zijn dan gehuwden (Wobma, 2010).

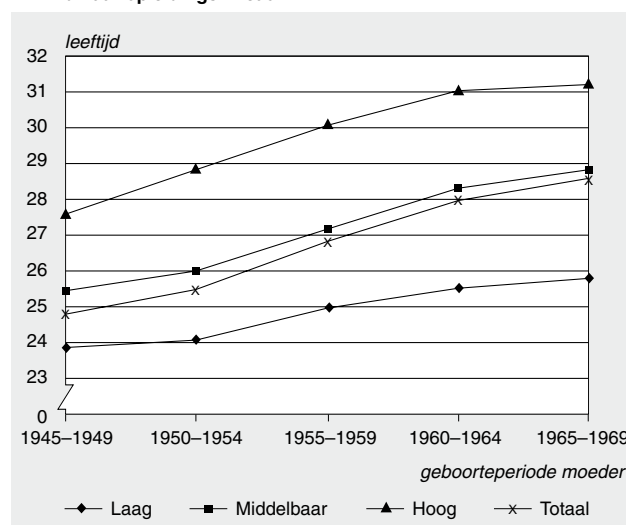
4. Kinderen krijgen

In 2009 werden in Nederland bijna 185 duizend kinderen geboren. Dat waren er evenveel als in 2008, toen na een

aantal jaren van daling het geboortecijfer weer toenam. In het begin van deze eeuw werden er jaarlijks nog meer dan 200 duizend kinderen geboren. Sindsdien is het aantal vrouwen tussen 20 en 35 jaar, de periode waarin de meeste vrouwen kinderen krijgen, echter afgenomen. Desondanks worden er tegenwoordig weer wat meer kinderen geboren. Het totaal leeftijdsspecifiek vruchtbaarheidscijfer – de TFR, bij benadering het gemiddeld kindertal per vrouw – is gestegen. In 2008 en 2009 was dat met 1,77 en 1,79 iets hoger dan in de jaren ervoor. Vrouwen hebben het krijgen van kinderen in de loop der tijd steeds verder uitgesteld. Dit uitstel lijkt nu wel een grens te hebben bereikt: de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen hun eerste kind krijgen, ligt al enkele jaren op 29,4 jaar (*staat 3*).

Het uitstel van moederschap heeft vooral plaatsgevonden bij vrouwen met een hoger opleidingsniveau. De generatie hoogopgeleide vrouwen geboren tussen 1945 en 1949 werd op gemiddeld 27,6-jarige leeftijd moeder, de generatie 1960–1964 pas op 31,0-jarige leeftijd. Dit is 5,5 jaar later dan de laagopgeleide vrouwen van deze generatie. Zij waren gemiddeld 25,5 jaar oud toen hun eerste kind werd geboren, 1,7 jaar ouder dan de laagopgeleiden van de generatie uit de tweede helft van de jaren veertig (*grafiek 5*). Voor bijna een op de vijf hoger opgeleide vrouwen was carrière of het opdoen van werkervaring een belangrijke reden

5. Gemiddelde leeftijd van de moeder bij de geboorte van haar eerste kind naar opleidingsniveau

Bron: Van Agtmaal-Wobma en Van Huis, 2008.

Staat 3
Kindertal van vrouwen naar geboorteperiode vrouw, waarnemingen en prognose ¹⁾

Geboorteperiode vrouw	Gemiddeld kindertal per vrouw	Vrouwen met				Leeftijd vrouw bij geboorte 1e kind
		0 kinderen	1 kind	2 kinderen	3 of meer kinderen	
		%				
1940-1949	2,0	11,7	13,5	47,7	27,2	24,7
1950-1959	1,9	16,5	15,2	43,9	24,5	26,2
1960-1969	1,8	17,9	16,7	42,3	23,0	28,3
1970-1979	1,8	18,3	17,8	41,9	22,0	29,0
1980-1989	1,8	19,2	16,5	42,7	21,6	28,8
1990-1999	1,8	19,9	15,3	44,5	20,3	29,0
2000-2009	1,8	20,0	15,0	45,0	20,0	29,0
2010-2019	1,8	20,0	15,0	45,0	20,0	29,0

¹⁾ CBS Bevolkingsprognose 2010-2060.

om pas na hun dertigste moeder te worden. Voor middelbaar of lager opgeleiden is dit minder van belang. Over het algemeen is het willen genieten van de vrijheid, voordat er kinderen komen, een veel genoemde reden voor uitstel, evenals het ontbreken van een (geschikte) partner (Van Huis, 2009).

Hoger opgeleide vrouwen hebben het moederschap dus steeds verder uitgesteld. Dit uitstel heeft echter niet tot meer afstel geleid: het aandeel kinderloze hoogopgeleide vrouwen is over de verschillende generaties met een kwart vrij constant gebleven. Van de lager opgeleide vrouwen van de generatie 1960–1964 is een veel kleiner aandeel (14,5 procent) kinderloos. Dit is overigens wel hoger dan de ruim 9 procent kinderloze lager opgeleide vrouwen geboren tussen 1945 en 1949. Hoogopgeleide vrouwen die moeder worden, krijgen gemiddeld wel vrijwel evenveel kinderen als lager opgeleide vrouwen. Na het uitstel van het krijgen van het eerste kind is er bij hoger opgeleide moeders dus sprake van een inhaaleffect op hogere leeftijden (Van Agtmaal-Wobma en Van Huis, 2008).

De TFR is de afgelopen jaren licht toegenomen, van 1,72 in 2000 naar 1,79 in 2009. Deze stijging komt geheel voor rekening van autochtone vrouwen. Onder niet-westerse herkomstgroepen daalde het kindertal in deze periode juist. Zo was de TFR van Marokkaanse vrouwen van de eerste generatie in 2008 3,0, tegen 3,5 in 2000. Bij eerste generatie Turkse vrouwen daalde de TFR in dezelfde periode van 2,5 naar 2,0. Het kindertal van de totale eerste generatie niet-westerse vrouwen was in 2008 met 2,1 beduidend hoger dan de 1,8 voor autochtone vrouwen. Het kindertal van de tweede generatie niet-westerse vrouwen was met 1,7 juist iets lager (Van Agtmaal-Wobma en Nicolaas, 2009).

Het uitstel van moederschap heeft zich niet alleen bij autochtone vrouwen voorgedaan. Ook vrouwen van niet-westerse herkomst kregen op gemiddeld steeds latere leeftijd hun eerste kind. In 2008 lag deze leeftijd voor niet-westerse vrouwen van de eerste generatie op 27,5 jaar, ruim een jaar hoger dan in 2001. Bij de tweede generatie nam de leeftijd slechts licht toe, van 28,9 in 2001 naar 29,2 in 2008. Gemiddeld genomen krijgen tweede generatie niet-westerse vrouwen hun eerste kind dus op vrijwel dezelfde leeftijd als autochtone vrouwen (Van Agtmaal-Wobma en Nicolaas, 2009).

Meisjes uit niet-westerse herkomstgroepen hebben een veel grotere kans om voor hun twintigste moeder te worden dan westerse of autochtone meisjes. Het aantal tienermoeders is sinds 2001 echter beduidend afgenomen, en dan vooral in de niet-westerse groepen. Werden in 2001 nog 3,6 duizend baby's geboren bij meisjes onder de twintig, in 2007 waren dat er duizend minder. Een van de verklaringen voor de afname bij vooral de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen ligt in de in 2004 aangescherpte regels voor huwelijksmigratie, waarbij onder meer een minimumleeftijd van 21 jaar bij immigratie is ingevoerd. Onder tieners van Turkse en Marokkaanse herkomst is het geboortecijfer in de afgelopen tien jaar fors gedaald, terwijl de cijfers voor Antilliaanse en Marokkaanse meisjes relatief zeer hoog zijn gebleven. De laatsten vormen een belangrijke doelgroep voor preventie (Garssen, 2008).

Literatuur

Agtmaal-Wobma, E. van, en A. de Graaf, 2009, Uit elkaar. In: Garssen, J., A. de Graaf en J. Apperloo (red.), Relatie en gezin aan het begin van de 21e eeuw, blz. 55–61. CBS, Den Haag.

Agtmaal-Wobma, E. van, en H. Nicolaas, 2009, Demografie. In: Gijsberts, M. en J. Dagevos (red.), Jaarrapport Integratie 2009, blz. 39–67. SCP, Den Haag.

Agtmaal-Wobma, E. van, en M. van Huis, 2008, De relatie tussen vruchtbaarheid en opleidingsniveau van de vrouw. Bevolkingstrends 56(2), blz. 32–41.

Bruggink, J.W., J. Garssen, B. Lodder en M. Kardal, 2009, Trends in gezonde levensverwachting. Bevolkingstrends 57(1), blz. 60–66.

Duin, C. van, 2009, Bevolkingsprognose 2008–2050: naar 17,5 miljoen inwoners. Bevolkingstrends 57(1), blz. 15–22.

Duin, C. van, en J. Garssen, 2011, Bevolkingsprognose 2010–2060: sterkere vergrijzing, langere levensduur. Bevolkingstrends 59(1), blz. 16–23.

Duin, C. van, en S. Loozen, 2009, Huishoudensprognose 2008–2050: uitkomsten. Bevolkingstrends 57(3), blz. 14–19.

Garssen, J., 2008, Sterke daling geboortecijfer niet-westers allochtone tieners. Bevolkingstrends 56(4), blz. 14–21.

Garssen, J. en C. van Duin, 2009, Allochtonenprognose 2008–2050: naar 5 miljoen allochtonen. Bevolkingstrends 57(2), blz. 14–17.

Garssen, J. en K. van der Togt, 2008, Levensverwachting snel toegenomen. CBS-webmagazine 28 juli 2008.

Graaf, A. de, 2008, Helft eerstgeborenen heeft niet-getrouwde ouders. CBS-webmagazine 28 juli 2008.

Huis, M. van, 2009, Ouder worden. In: Garssen, J., A. de Graaf en J. Apperloo (red.), Relatie en gezin aan het begin van de 21e eeuw, blz. 45–52. CBS, Den Haag.

Huis, M. van, en S. Loozen, 2009, Dertigduizend flitsscheidingen, 2001–2009. Bevolkingstrends 57(4), blz. 33–34.

Loozen, S. en H. Nicolaas, 2009, Samenwonen. In: Garssen, J., A. de Graaf en J. Apperloo (red.), Relatie en gezin aan het begin van de 21e eeuw, blz. 31–41. CBS, Den Haag.

Meulen, A. van, C. van Duin en J. Garssen, 2009, Bevolkingsprognose 2008–2050: model en veronderstellingen betreffende de sterfte. Bevolkingstrends 57(1), blz. 41–53.

Wobma, E., 2010, Gescheiden vrouwen blijven vaker alleen. CBS-webmagazine 11 januari 2010.

Wobma, E. en A. de Graaf, 2009, Scheiden en weer samenwonen. Bevolkingstrends 57(4), blz. 14–21.